

LA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL DE LES NOTÍCIES COM A ELEMENT D'AVALUACIÓ DE LES REPERCUSSIONS DELS ESDEVENIMENTS CULTURALS¹

Daniel Paül i Agustí

Departament de Geografia i Sociologia. Universitat de Lleida

Introducció

En els últims anys, la preocupació per conèixer les repercussions que un esdeveniment genera en la societat ha anat en augment (MIRONER, 2001; GOLD & GOLD, 2005). Aquesta inquietud respon, bàsicament, a tres voluntats: conèixer la utilitat que les institucions culturals tenen com a servei públic; racionalitzar-ne els usos i desenvolupar el *savoir-faire* intern de cara a establir estàndards de qualitat (GREENHILL, 1995).

Ara bé, per aconseguir aquests tres objectius és imprescindible un coneixement de partida. Només així es podran definir indicadors suficientment precisos per a valorar el grau d'acompliment dels objectius marcats. Actualment, són diverses les metodologies que permeten obtenir aquest coneixement. Entre les més habituals destaquen els estudis de públic, el seguiment dels llibres de visita, l'avaluació de costos o els reculls de premsa. En el present article ens centrarem en aquest darrer aspecte ja que, sovint, la premsa actua com a creadora d'opinió, per la qual cosa el seu estudi resulta extremadament interessant (IBARZ, 2001).

Els reculls de premsa com a instrument d'avaluació

Una de les vies més ràpides i comunes de comunicar un determinat esdeveniment és a través dels mitjans de comunicació. L'esdeveniment genera informació, però aquesta no és notícia si no és recollida pels mitjans de comunicació. La notícia no documenta l'esdeveniment, sinó que en forma part; transmet opinions que arriben al públic en general (BOYLE & HUGHES, 1994; SOLIMA, 2000). Per aquest motiu és fonamental l'estudi i anàlisi de les notícies, ja que permeten la idea que el públic potencial pot rebre d'un determinat equipament. Aquesta situació genera crítiques, especialment entre els que consideren que no és el rol dels mitjans de comunicació jerarquitzar els diversos esdeveniments (BURGESS & GOLD, 1985; SÁNCHEZ, 2003). Ara bé, es tracta d'un tema complex, que no entrarem a analitzar.

El que està clar és que el periodista s'ha transformat en un element fonamental en la difusió de la imatge d'una determinada institució (LANDRY, 2006). No és, però, l'únic. Actualment, l'esdeveniment es pot crear i representar a partir de la comunicació des de, entre i per a la multitud, sense la intervenció dels mitjans de comunicació. Tothom n'és testimoni, no cal que un periodista certifiqui el que està passant (KLEIN, 2002). No obstant aquest fet, al qual cal estar atent, el rol dels mitjans de comunicació continua sent fonamental.

Ara bé, tot i la importància que les institucions culturals donen als mitjans de comunicació, es tracta d'un camp poc estudiat (PAULUS, 2003). De fet és habitual que el seguiment dels mitjans de comunicació es limiti a un simple recull de premsa, amb l'objectiu de facilitar, al personal intern, una lectura de les referències que la premsa fa de l'esdeveniment. En general, no existeix cap tipus d'avaluació si no és un mer

comptatge (número de notícies per dia) o el càlcul de l'impacte econòmic que les notícies suposen en termes d'imatge (MARTORELLA, 2002). És extremadament rar l'anàlisi que inclou aspectes més qualitatius. Serà en aquest últim aspecte en el qual ens centrarem.

Concretament, analitzarem la distribució territorial de les notícies generades per la celebració a Barcelona, l'any 2004, de la primera edició del Fòrum Universal de les Cultures. Aquesta anàlisi partirà del recull de premsa realitzat pel propi esdeveniment. En total uns 80.000 articles, corresponents a premsa catalana i espanyola.

D'aquesta manera, es pretén mostrar les potencialitats que la representació cartogràfica de les notícies d'un esdeveniment té com a instrument d'avaluació dels impactes d'una celebració, així com d'ajuda a la presa de decisions en matèries com la comunicació o les relacions públiques.

Presentació del Fòrum Universal de les Cultures

El Fòrum Universal de les Cultures (en endavant Fòrum) és un esdeveniment de creació recent. Actualment, s'han celebrat dues edicions: la de Barcelona, l'any 2004 i la de Monterrey (Mèxic), l'any 2007. Està previst que en el futur l'esdeveniment tingui lloc a Valparaiso (Xile) l'any 2010 i a Nàpols (Itàlia), l'any 2013.

La celebració del Fòrum va suposar diverses actuacions. En primer lloc, físiques, ja que va implicar una espectacular i polèmica operació pública de renovació del litoral del llevant barceloní (no confondre amb altres operacions veïnes, com Diagonal Mar, de desenvolupament privat). En segon lloc, la pròpia celebració, dividida ella mateixa en dos vessants: el recinte tancat de la zona litoral i diversos espais de la ciutat.

Pel que fa referència al recinte tancat, de pagament, va acollir exposicions, demostracions de cuina, tallers o actuacions musicals i teatrals. També va ser on van tenir lloc un conjunt de conferències i congressos diaris dirigits a un públic especialitzat (batejades com *Diàlegs*). Pel que fa als actes fora de recinte, el conegut com a "*Fòrum ciutat*", va suposar diverses festes i concerts, gratuïts i de pagament, així com un seguit d'exposicions temporals d'altíssim nivell en diversos museus de la ciutat.

També va existir una sèrie d'esdeveniments associats al Fòrum, repartits per tota Catalunya. La idea inicial era transformar aquests actes en ambaixadors de la celebració; ara bé, el fet que fossin organitzats, sense cap coordinació, per ajuntaments i associacions diverses va portar a que el resultat fos un conjunt heterogeni sense cap relació amb la celebració central i amb un impacte, a tots els nivells, quasi testimonial.

Elaboració de la base de dades

L'elecció del Fòrum com a esdeveniment a partir del qual desenvolupar la recerca obeí, a més de l'interès per la celebració, al fàcil accés al recull de premsa; es trobava disponible, en lliure accés a través d'internet (<media.barcelona2004.org>, accessible fins a mitjans de 2005).

El recull de premsa va ser realitzat per l'empresa Accesogroup, es va centrar en la premsa espanyola (diaris, revistes, setmanaris i premsa gratuïta) i va incloure les

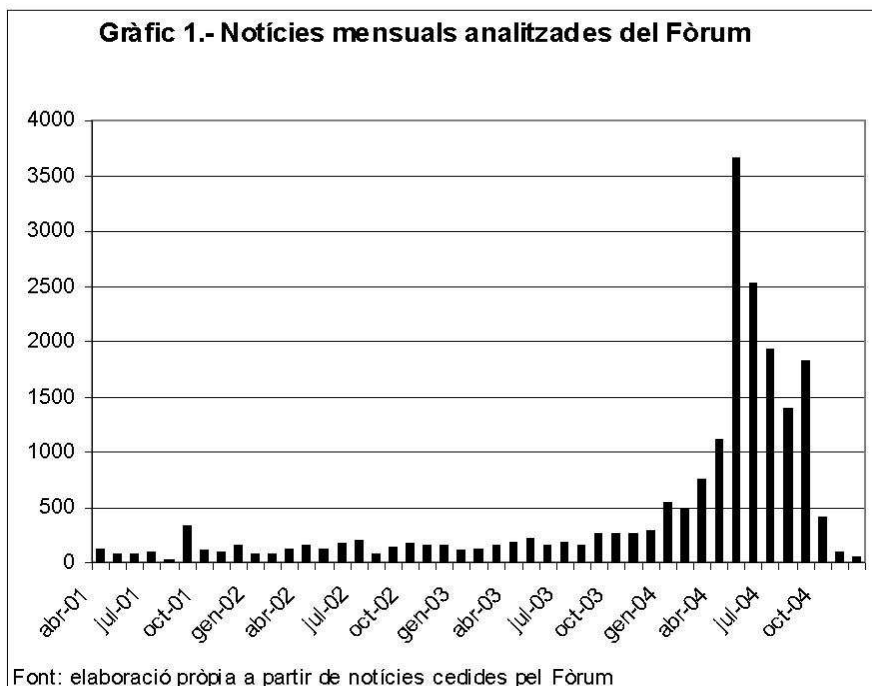
notícies publicades entre abril de 2001 i desembre de 2004. El rol de l'empresa es va limitar a facilitar aquestes notícies i a realitzar un anàlisi estadístic, força limitat, en què s'inclouen unes poques dades quantitatives.

Per comprovar la fiabilitat del buidat del Fòrum es va realitzar, en una sèrie de quinze dates i diaris elegits a l'atzar durant els anys 2003 i 2004, un buidat paral·lel al del Fòrum. Els resultats van ser pràcticament coincidents en la inclusió de les notícies que feien referència al Fòrum. Ara bé, sorprenentment, el buidat del Fòrum incloïa un número important de notícies suplementàries, sense cap referència a l'esdeveniment.

Per aquest motiu, va ser necessari un important treball de filtratge. Així, dels vora 80.000 articles que incloïa la base de dades d'Accesogroup, únicament es van considerar relacionades amb la celebració 19.615 notícies. Es van descartar nombroses notícies repetides, informació de tipus agenda o notícies sense cap relació amb l'esdeveniment (des de la celebració de fòrums de qualsevol tipus, a notícies relacionades amb el Fòrum Valladolid de bàsquet).

El conjunt de notícies va ser classificat en una base de dades que incloïa: dia de publicació, autor, mitjà, temàtica i valoració de la notícia. Gràcies a aquestes dades, fou possible obtenir diversa informació, algunes de les quals presentarem a continuació.

En primer lloc, considerem interessant incloure, a tall de contextualització, un exemple del que seria un estudi habitual de públics: la representació de la distribució temporal de les diverses notícies.

Com es pot observar en el gràfic 1, la presència del Fòrum en la premsa durant el període d'estudi va ser més aviat escassa fins a gener de 2004, moment en què es començà a difondre activament el seu contingut. Ara bé, tot i els valors baixos, no s'ha de perdre de vista que representen una presència mitjana de set articles diaris durant més de tres anys. Posteriorment, durant l'any de la celebració, entre gener i abril, hi hagué

un progressiu augment del número de notícies, fins a arribar a un màxim important, coincidint amb la inauguració, de 3.652 notícies (1.167 durant la setmana de la inauguració, 548 de les quals en el dia concret i l'endemà). Posteriorment, l'interès decreixé, especialment durant el mes d'agost, per repuntar, puntualment, coincidint amb la clausura, el setembre de 2004. A partir d'aquell moment, l'interès pel Fòrum decaigué ràpidament, fins a únicament 46 notícies durant el mes de desembre.

Ara bé, aquestes dades, tot i ser il·lustratives de determinats aspectes de l'evolució de l'esdeveniment, no fan més que confirmar l'escassa informació que aporta una simple anàlisi quantitativa dels reculls de premsa. Per obtenir informació més detallada és necessari avaluar aspectes qualitius de les notícies, tal com mostrarem a continuació.

Avaluació qualitativa de les notícies del Fòrum

Per tal d'avaluar qualitativament les notícies del Fòrum hem optat per un seguiment de les valoracions que els diferents mitjans realitzaven de les notícies. Concretament, hem classificat les notícies com a favorables a l'esdeveniment, contràries i neutrals.

La valoració de les notícies obeeix, certament, a criteris més subjectius que no pas la classificació temàtica, per autor o per mitjà. Per aquets motiu s'ha posat la màxima cura en la classificació de les notícies d'aquest àmbit. De fet, la tendència ha estat a valorar totes les notícies com a neutres. Un 82% del total han estat finalment classificades en aquesta categoria.

El motiu d'aquest elevat percentatge és que en aquells casos en què la informació simplement constata un fet, encara que fos negatiu per al Fòrum, la notícia ha estat considerada neutral. Es pretenia, així, obtenir dades referents a la valoració que els mitjans de comunicació feien de l'esdeveniment, anant més enllà del simple dia a dia de la celebració. Per tant, només en el cas que la notícia informés de dues versions oposades d'un mateix fet, però existís un clar predomini d'una opció sobre de l'altra, hem classificat la notícia com a favorable o contrària a l'esdeveniment, sempre en funció dels interessos del Fòrum en aquell moment. A continuació oferim, a tall d'exemple, diverses situacions pràctiques de la classificació seguida.

En primer lloc, mostrarem exemples sobre l'arribada de les peces que havien de configurar una de les exposicions emblemàtiques del Fòrum *Guerrers de Xi'an* (entre cometes, citacions originals de l'article);

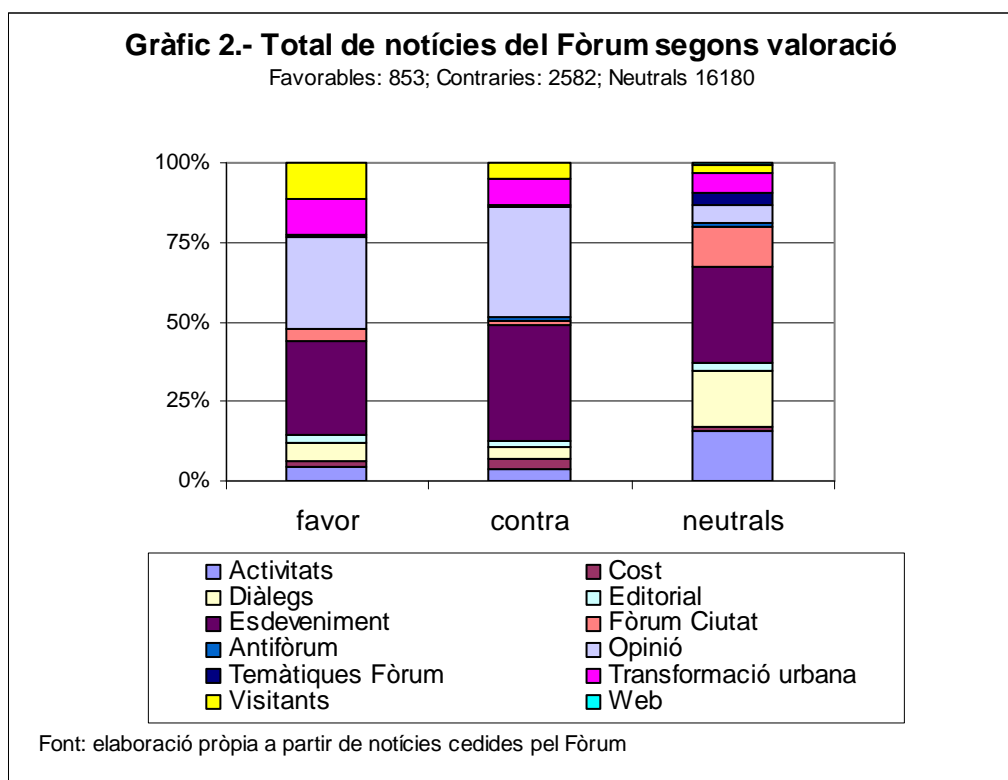
- Jaume Vidal 10/02/04 *El Punt. Barcelona* p. 43 “Els guerrers de terracota de Xian arribaran al Fòrum amb dues peces mai vistes”. Ressalta la novetat de dues peces. Classificada com a favorable.
- Jacinto Antón 10/02/04 *El País. Edición Cataluña* p 8 “El Fòrum prevé que dos millones de visitantes vean los guerreros xinos”. Neutre diu la previsió i el seu origen.
- Redacció 10/02/04 *Avui* p. 38 “Només 20 guerrers de terracota viatjaran al Fòrum 2004”. L'article afegeix, a més, que se n'havien anunciat 37. Per tant, ressaltava més el fet que faltin 17 peces, que no pas que n'arribin 20. Classificada com a negativa.

Un segon aspecte, a priori negatiu per als interessos del Fòrum, és el tractament que la premsa va fer de la reunió de la Confederació d'Associacions de Veïns de Catalunya del 29 de febrer del 2004. En la reunió es van aprovar dues mocions; una, presentada per la

FAVB, en contra del Fòrum i l'altra, engedada per l'Associació de Veïns de Badalona, favorable a l'esdeveniment. El tractament dels mitjans va ser el següent:

- A. M. 01/03/04 *El Mundo de Catalunya* p. 7 "El apoyo al Fórum 2004 divide a las asociaciones de vecinos de Catalunya". Tot i que la divisió de les associacions de veïns era un problema per al Fòrum, el tractament del diari només exposa la qüestió. Classificada com a neutra.
- Redacció 01/03/04 *El País* p. 5 "Las asociaciones de vecinos ofrecen un apoyo vigilante al Fórum". Ressalta els aspectes positius (parla de "apoyo") i deixa en segon terme la moció crítica de la FAVB. Classificada com a favor
- Laura Rahola 01/03/04 *El Punt Barcelona* p. 25 "les associacions de veïns diuen que el Fòrum s'ha fet d'esquena als ciutadans" Cas contrari de l'anterior, ja que ressaltava les crítiques i deixa en un segon terme la moció favorable. Classificada com negativa.

A més, hem d'afegir que una part important de les notícies que han estat classificades com a favorables o negatives al Fòrum eren articles d'opinió i entrevistes, de les quals ja s'espera un posicionament. Concretament, els articles d'opinió representaven un 10% del total de notícies classificades, però un 35% de les que han estat incloses com favorables o negatives:

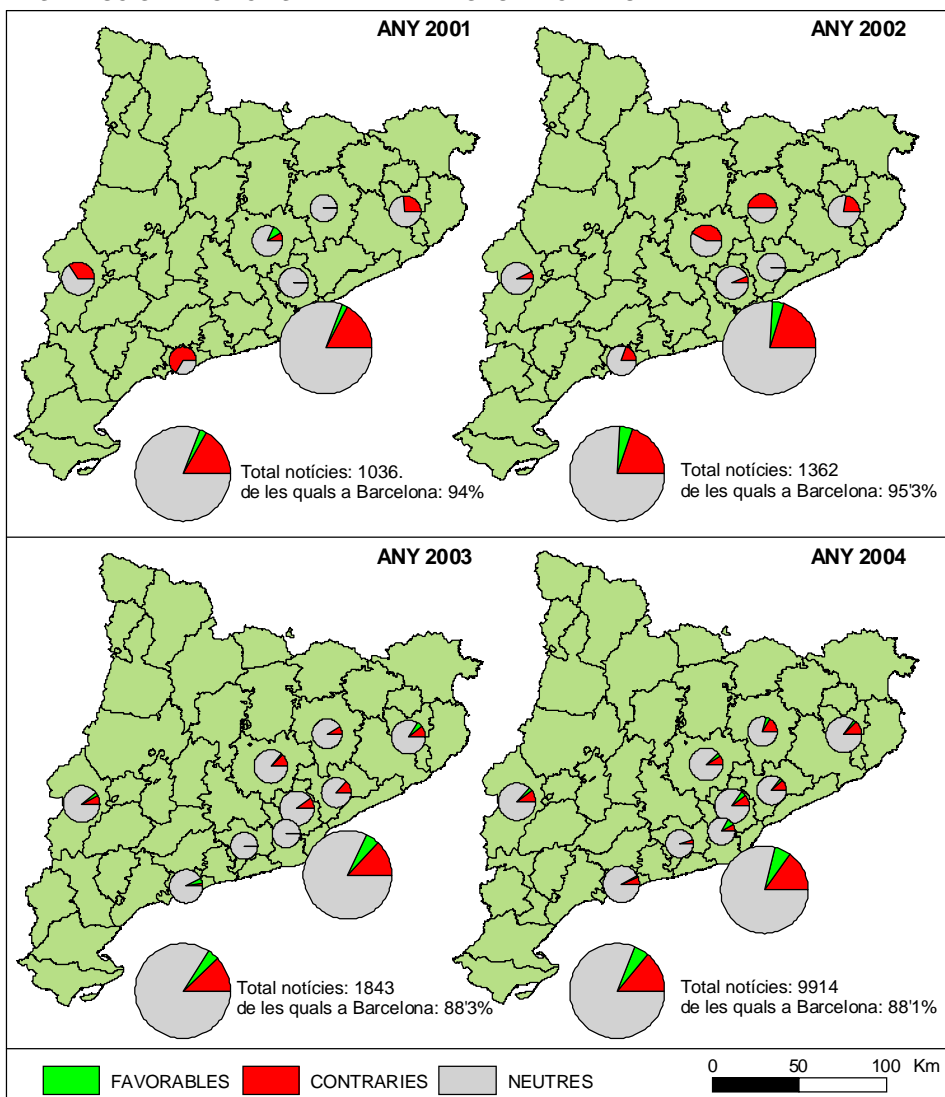
Com mostra el gràfic 2, la majoria de notícies classificades com a positives o negatives corresponen a articles d'opinió. Igualment importants són les notícies classificades com a "esdeveniment", és a dir, les que fan referència a l'organització de la celebració i als membres que en formaven part. Aquest fet és comprensible si tenim present que és en aquest camp on s'inclouen les declaracions dels membres de l'organització i les entrevistes crítiques amb l'esdeveniment. Els altres camps, tenen un valor quasi testimonial.

Distribució territorial de les notícies

Un cop exposats els criteris de classificació de les diverses notícies és el moment de passar a exposar la seva representació cartogràfica. Així, exposarem els resultats obtinguts per Catalunya en el mapa 1 i per Espanya en el mapa 2.

La representació s'ha dut a terme a partir de la classificació de les diverses notícies en funció del mitjà que les publicava. Concretament, el mapa 1 representa totes aquelles notícies generades per la premsa amb seu a Catalunya, així com les procedents de les edicions catalanes de diversos mitjans estatals (*el País*, *el Mundo*, *la Razón* i *Abc*). En el cas de mitjans amb presència en més d'una comarca (*el Punt*, amb edicions a Girona, Barcelona i Tarragona i *el9nou*, amb edicions a Osona i Vallès Oriental), s'ha representat cada notícia en l'edició on apareixia. En el mapa 2, es presenta la informació de la premsa provincial espanyola, així com les notícies aparegudes en les "edicions nacionals" dels diferents diaris. Els criteris de representació han estat els mateixos que en el cas de Catalunya.

MAPA 1
DISTRIBUCIÓ DE NOTÍCIES REFERENT AL FÒRUM A CATALUNYA

Font: Elaboració pròpia a partir de les notícies cedides pel Fòrum

En total, es presenta informació de 132 diaris i 27 revistes, tot i que la majoria de mitjans només van publicar notícies referents al Fòrum durant l'any 2004. Concretament, el 57 % de les notícies catalanes i el 84% de les espanyoles es van publicar el 2004. A més, les notícies publicades a Catalunya representen el 72% de les notícies totals. Un primer element, prou il·lustratiu, de l'impacte limitat que la celebració del Fòrum va suposar.

Entrant en detall, en el mapa 1 es pot observar com la importància de les notícies publicades a Barcelona és aclaparadora, amb valors superiors al 88% durant tot el període. Els valors són especialment elevats durant els primers dos anys, quan superen el 95% de les notícies.

De fet, entre els anys 2001 i 2002, el conjunt de la premsa comarcal catalana només va publicar, en números absoluts, un centenar de notícies referides a l'esdeveniment. Ara bé, les diverses notícies del període acostumaven a tenir un caràcter negatiu o neutre. En conseqüència, per un suposat lector de fora de Barcelona, que només llegís premsa local, el Fòrum s'hauria presentat de manera molt esporàdica i per temes de caire negatiu.

Posteriorment, a partir de l'any 2003, el número de notícies aparegudes en la premsa comarcal augmenta i el que és més important, disminueix el percentatge de notícies negatives fins a situar-se per sota de la premsa barcelonina. Una tendència que seguirà el 2004, degut, en gran part, a la coincidència de dos aspectes: l'inici de la promoció dels actes relacionats amb la celebració, que va fer augmentar el número de notícies generals i l'aparició, en la premsa barcelonina, del gruix de les crítiques dirigides o motivades per la celebració de l'esdeveniment.

De fet, a Barcelona el percentatge de notícies negatives es manté similar tot al llarg del període d'estudi. Això suposa, però, un augment important del total d'articles negatius publicats a partir del 2003, quan el número de notícies creix enormement. Per contra, les notícies positives només assoleixen uns valors absoluts significatius durant l'any 2004.

En conseqüència podem observar dos períodes clarament diferenciats. Un primer període en què les crítiques se centren fora de Barcelona i un segon, en què les principals crítiques procediran de la premsa barcelonina.

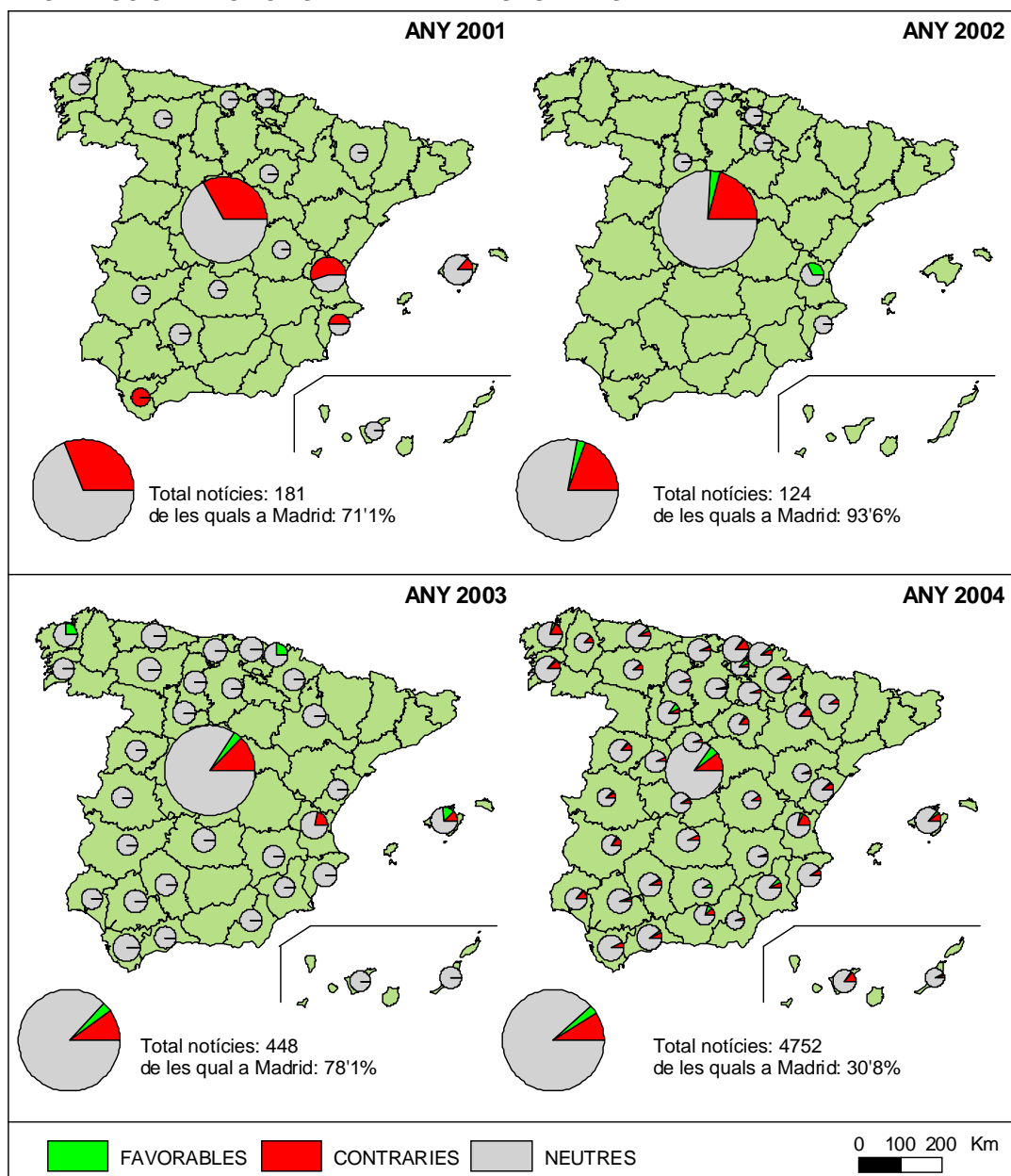
Pel que fa a l'àmbit espanyol, representat en el mapa 2, les conclusions a les que es pot arribar són semblants a les que es donen per Catalunya. El seguiment va ser quasi nul fins a finals de 2003 i força destacat a partir d'aquell moment i durant tot l'any 2004, quan algun diari espanyol va dedicar més notícies al Fòrum que no pas la premsa comarcal catalana. De fet, l'any 2004 l'aparició de notícies referents a l'esdeveniment va incloure pràcticament tot el territori i amb l'excepció de Guadalajara i Zamora, s'han repertoriat notícies publicades en totes les províncies espanyoles.

Concretament, en el cas de la premsa espanyola, les aparicions de notícies durant els dos primers anys es concentrà, de forma quasi exclusiva, en la premsa publicada a Madrid. En la premsa provincial el número de notícies publicades és irrisori: 54 l'any 2001 i 8 l'any 2002.

A més, el volum de notícies crítiques aparegudes durant aquests dos anys resulta extremadament elevat, especialment l'any 2001, quan assoleix valors de prop d'un 30% i no s'ha comptabilitzat ni una sola notícia favorable a l'esdeveniment. La presència és especialment negativa al País Valencià, en gran part per crítiques associades a l'intent de Barcelona d'atreure la Copa Amèrica, en detriment de València.

El número de notícies, com en el cas de Catalunya, augmenta significativament a partir de l'any 2003. A partir d'aquell moment, i com passarà el 2004, s'observa en les notícies publicades a Madrid unes valoracions similars a les que es donaven a Barcelona. En les altres províncies, predominen les notícies informatives, tot i que seran relativament poques.

MAPA 2.
DISTRIBUCIÓ DE NOTÍCIES REFERENT AL FÒRUM A ESPANYA

Font: Elaboració pròpia a partir de les notícies cedides pel Fòrum

El salt quantitatiu es farà durant l'any 2004, quan es multiplicarà per deu el número de notícies respecte a l'any anterior i se'n comptabilitzaran en pràcticament totes les províncies. En aquest sentit, però, destaca el fet que la distribució en la premsa provincial, durant l'any 2004, és extremadament homogènia.

Exceptuant una certa infrapresentació en les notícies publicades a Castella – la Manxa i Castella i Lleó i un número major de notícies negatives a Galícia, causades per una polèmica local entorn a la comparació entre el Fòrum i el Xacobeo, la repartició de les notícies en el conjunt de províncies espanyoles és força similar, tant en xifres absolutes, com en valoració de les notícies. En la pràctica totalitat de províncies es publiquen vora una setantena de notícies, amb entorn a un 10% de notícies negatives i poques notícies positives. En conseqüència, i recolzant-nos amb les dades obtingudes en el buidat per autors, podem considerar que el seguiment que la premsa provincial va fer del Fòrum es va basar, en gran part, en les notícies d'agència. Per tant, el Fòrum no hauria resultat suficientment atractiu com per a desplaçar redactors propis, un aspecte a retenir.

Conclusions

La distribució de les notícies del Fòrum, excessivament limitada en durada i presència a l'àmbit de Barcelona, va tenir una sèrie de repercussions importants sobre la celebració de l'esdeveniment.

En primer lloc, va suposar una manca evident de projecció de l'esdeveniment, que no va aconseguir arribar a generar un sentiment favorable cap a la ciutat, tal i com sí que havien aconseguit altres esdeveniments, especialment els Jocs Olímpics (BENACH, 1993). Per tant, podem considerar que l'objectiu de reforçar la imatge de la ciutat no es va assolir i que l'esdeveniment va tenir una projecció merament local.

En segon lloc, els mapes representen la incapacitat de l'esdeveniment per a transmetre el seu missatge fora de Barcelona. La valoració d'un aspecte com aquest no deixa de ser problemàtica i requeriria d'anàlisis qualitatives inexistents. Ara bé, sí que podem comparar la informació cartografiada amb les xifres de visitants de l'esdeveniment:

Taula 1.- Previsions oficials i resultats de visitants al recinte Fòrum

	Previsions	%	Finals	%	Diferencial	%
Total	5.000.000	100	3.323.120	100	-1.676.880	-33,5
Catalunya	2.500.000	50	2.359.415	71	-140.585	-5,6
Espanya	1.500.000	30	717.794	21,6	-782.206	-52,1
Resta món	1.000.000	20	245.911	7,4	-754.089	-75,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Fòrum Universal de les Cultures Barcelona 2004

Com es pot observar, en valors absoluts, la part més important de públic no-assistent correspon al públic espanyol. L'absència de notícies, junt amb la ineficàcia d'altres possibles canals que fessin arribar la celebració a una part molt important del públic potencial, no poden ser alienes a aquesta situació. La mateixa afirmació seria, amb tota probabilitat, vàlida pel cas del públic de la resta del món, tot i que les limitacions del buidat no permeten corroborar aquest fet.

Un altre element interessant de reflexió és el fet que la imatge més negativa de l'esdeveniment es donés en aquelles ciutats que es plantejaven acollir un esdeveniment (Copa Amèrica i Xacobeo). Un element que hauria de portar a una reflexió entorn a la possible competència entre grans esdeveniments. Malauradament, les limitacions de les dades recopilades en aquest camp només permeten apuntar la possible existència d'aquest fet.

Així mateix, el fet que el número de notícies negatives fos superior al de positives, especialment durant els anys de preparació de l'esdeveniment, pot ser vista com una de les causes de la interessant reflexió crítica sorgida entorn a l'esdeveniment (COMAS, 2003; BUXEDA, 2004; DELGADO, 2004; UNIÓ TEMPORAL D'ESCRIBES, 2004).

Aquest conjunt de factors, però, no es poden separar de la imatge negativa que l'esdeveniment va deixar en herència. Actualment, amb la perspectiva de quasi quatre anys des de la clausura del Fòrum, podem considerar la celebració com un esdeveniment fallit, una pèrdua d'oportunitats o fins i tot, com afirma el que va ser un dels màxims responsables del Fòrum, com una “bona idea mal materialitzada”.²

Per tant, com s'ha anat veient al llarg de l'apartat, els reculls de premsa i especialment la seva representació cartogràfica poden ser un bon instrument per a analitzar la repercussió que una determinada actuació té sobre el territori. Ara bé, generalment, l'explotació dels resultats generats per un recull de premsa acostumen a ser poc utilitzats. Són mers instruments compilatoris de notícies que poques vegades generen estudis en profunditat, tant quantitativament, com molt especialment qualitativament. Un element que seria convenient canviar de cara a obtenir el màxim d'informació possible d'aquesta interessant font.

Ara bé, perquè aquest canvi sigui possible és necessari desenvolupar determinats aspectes de la metodologia. En aquest sentit, podem assenyalar com a aspecte a incloure en futures recerques un major nombre d'aspectes qualitativament referents a la notícia (número de columnes, presència de fotografies), situació en el mitjà (obertura de pàgina, breus d'una columna, baixos) o afinar la distribució territorial de cada mitjà amb les dades de la distribució que cada diari té en una àrea concreta. Si s'incorporen aquestes millores en el procés d'estudi, la distribució territorial de les notícies pot ser un molt bon instrument per a avaluar les repercussions de determinats esdeveniments, equipaments o polítiques sobre el territori, ajudant així a la comprensió de determinats processos i afavorint, d'aquesta forma, la realització d'algunes actuacions.

Notes

¹ La redacció de l'article ha estat possible gràcies al projecte SEJ 2006 – 14277 – C04 – 02/GEOG.

² Mascarell, Ferran (2008) “Entrevista” *El País. Edición Catalunya* 28/03/2008 <http://www.elpais.com/articulo/cataluna/Forum/fue/fracaso/politica/corto/alcance/gano/cultura/elpepiespcat/20080328elpcat/16/Tes/>

Bibliografia

- BENACH I ROVIRA, NÚRIA (1993) “Producción de imagen en la Barcelona del 92” *Estudios Geográficos*, núm. 212, pàg. 483-505.
- BOYLE, MARK; HUGHES, GEORGE (1994) “The Politics of Urban Entrepreneurialism in Glasgow” *Geoforum*, núm 425.4, pàg. 453 – 470

- BURGESS, JACQUELIN; GOLD, JOHN R. (Eds.) (1985) *Geography, the Media & Popular Culture*. London, Croom Helm.
- BUXEDA I ALIU, FRANCESC (2004) *Repassada al Fòrum. Ara ja sabem què és!* Valls, Cossetània Edicions
- COMAS D'ARGEMIR I CENDRA, DOLORS (2003) "Cultura i política: sobre el Fòrum 2004 i l'ús polític de la cultura" *Quaderns de l'Institut Català d'Antropologia*. Vol. 19. Pàg. 21 – 33
- DELGADO, MANUEL (coord.) (2004) *La otra cara del Fòrum de les Cultures S. A.* Barcelona, Edicions Bellaterra.
- GOLD, JOHN R.; GOLD, MARGARET M. (2005) *Cities of Culture. Staging International Festivals and the Urban Agenda, 1851 – 2000*. Aldershot – Burlington, Ashgate.
- GREENHILL, E. HOOPER (ed.) (1995) *Museum, Media, Message* London, Routledge
- IBARZ, MERCÈ (2001) "Del periodisme com a disciplina" a Guerrero, Manuel; Pont, Jaume (ed.) *La Modernitat inacabada. 2n encontre de Creadors*. Lleida, Ajuntament de Lleida. Pàg. 65 – 73
- KLEIN, NAOMI (2002) *No Logo. El poder de las marcas*. Barcelona, Paidós.
- LANDRY, CHARLES (2006) *Culture & Régénération Urbaine. Approche intégrée. Le rôle de la culture et de la créativité dans le (re)développement des villes* Lille, Urbact – Lille Métropole
- MARTORELLA, ROSANNE (2002) "Cultural policy as marketing strategy" Crane, Diana; Kawashima, Nobuko; Kawasaki, Ken'ichi (ed.) *Global culture. Media, arts, policy, and globalization* New York, Routledge
- MIRONER, LUCIEN (2001) *Cent musées à la rencontre du public* Cabestany, France Edition.
- PAULUS, ODILE (2003) "Measuring Museum Performance: A Case Study of French and American Art Museums – a model to analyze possible tools" *International journal of arts management* Vol. 6 núm. 1 pàg. 50 – 63
- SÁNCHEZ, FERNANDA (2003) *A reinvenção das cidades*. Chapecó, Argos.
- SOLIMA, LUDOVICO (2000) *Il pubblico dei musei. Indagine sulla comunicazione nei musei statali italiani* Roma, Bargeni editore – Ministero per i Beni e le Attività culturali. Ufficio studi
- UNIÓ TEMPORAL D'ESCRIBES (2004) *Barcelona Marca Registrada. Un model per desarmar* Barcelona, Virus editorials.